

KÁDÁR JÁNOS A KORTÁRSÁK EMLÉKEIBEN.

Kádár János a kortársak emlékeiben

Összeállítás az 1956-os Intézet Oral History Archívumának életútinterjúból

Az alábbi összeállítást az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutatóintézete Oral History Archívuma mintegy ezer életútinterjút tartalmazó gyűjteményéből válogattuk. Az interjúrészletekben olyanok szólnak meg és emlékeznek Kádár Jánosra, akik életük egy-egy szakaszában magánemberként vagy hivatalos szinten kerültek kapcsolatba vele, illetve alkottak véleményt személyiségéről, tevékenységéről. A részleteket a könnyebb olvashatóság érdekében – az interjúalany eredeti beszédstílusát megőrizve – rövidítettük, szerkesztettük. Az emlékezők között találunk munkásokat, akik 1956-ban néhány napra váltak „politikacsinálóvá”, közéleti szereplőket, akik éveken keresztül Kádár János elvtársai voltak, majd szembefordultak vele, kommunista funkcionáriusokat, aki az elmúlt negyven év elkötelezett híveiként álltak a rendszer mellett, a koalíciós korszak politikusait, valamint „egyszerű” tanúkat. Felidézik az ifjú ellenállót, a kommunista pártszervezőt, a Rajk-per egyik közreműködőjét, aki később maga is koncepciós per elítélte lett, a pártvezetőt, akiben a Rákosival szembeni új politika egyik letéteményesét látták, az árulót, aki részt vett a forradalom leverésében, és vállalta az azt követő megtorlás irányítását, az óvatos, de sikeres reformert, aki a gulyáskommunizmussal nemzetközileg is elismert politikussá vált, majd élete végén meghasonlott. A válogatás nem fedi le Kádár János teljes életútját, több ponton hiányos foltokat talál az olvasó, ám az a szubjektív kép, amely így kirajzolódik, számos új és érdekes részlettel gazdagítja tudásunkat az újkori magyar történelem joggal vitatott, ám meghatározó alakjáról és rajta keresztül a nevével fémjelzett történelmi periódusról is. Az emlékezés évek, évtizedek távlatából történt. Azt, hogy az interjúalany Kádár Jánossal kapcsolatban mit és hogyan idézett fel, miként vélekedett róla, jelentős mértékben befolyásolta, hogy a beszélgetés idején milyen társadalmi, erkölcsi, lelki és intellektuális helyzetben volt, milyen érdekviszonyok között élt, hogyan viszonyult a múlthoz, a felidézett élményhez, miként alakult az életútja. Ezek a „tanúvallomások” egymást kiegészítik, pontosítják, árnyalják, vagy éppen ellentmondanak egymásnak, hiszen nincs egy kizárólagosan érvényes Kádár-portré. Az összeállítás a

kronológiát követi a negyvenes évek elejétől Kádár haláláig. Az eligazodást tematikus címszavak segítik, a válogatás végén az emlékező rövid életrajza, valamint az interjú készítésének idopontja és a kérdező neve olvasható. A teljes életútinterjúk az interjúalany nyilatkozatának megfelelően az Archívumban kutathatók.

(....)

<http://www.rev.hu/portal/page/portal/rev/tanulmanyok/kadarrendszer/kadaroha>

Az emlékezők rövid életrajza

Aczél György (1917–1991), politikus. 1945 után Baranya, majd Zemplén megyei párttitkár. 1950-ben tizenöt év börtönbüntetésre ítélték. 1956 után a legfelső pártvezetés tagja, a kultúrpolitika legfőbb irányítója. 1957–1967 között művelődési miniszterhelyettes, 1967–1974, illetve 1982–1985 között az MSZMP KB titkára, 1974–1982 között miniszterelnök-helyettes. 1985–1989 között az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete főigazgatója. Az interjút 1989–1991-ben Hegedűs B. András, Kozák Gyula és Litván György készítette.

Babics Antal (1902–1992), sebész-urológus, egyetemi tanár. A második Nagy Imre-kormány egészségügyi minisztere. 1963–1966 és 1967–1970 között országgyűlési képviselő. Az interjút 1987–1988-ban Sebes Anna készítette.

Csongovai Per Olaf (1930), filmrendező. 1956-ban a Tűzoltó utcai felkelőcsoport helyettes parancsnoka, a Nemzetőrség Operatív Bizottságának tagja. A forradalom bukása után Franciaországba emigrált, 1988-ig egy filmvállalat tulajdonosa. Az interjút 1992-ben Eörsi László készítette.

Donáth Ferencné Bozóky Éva (1923), újságíró, evangélikus lelkész. 1951-ben férjével együtt letartóztatták, 1953-ban szabadult. 1956-ban a Nagy Imre-csoporttal Romániába deportálták. 1958-as hazatérése után könyvtáros, újságíró. Az interjút 1987-ben Tóth Pál Péter készítette.

F. S. jogász. Az interjú 1985–1986-ban készült.

Földes Péter (1918–1997), újságíró. 1953 után a Nagy Imre körül kialakult pártellenzék tagja. 1956-ban a Szabad Kossuth Rádió egyik vezetője. 1960-ban tizenhárom év börtönbüntetésre ítélték. 1969-es szabadulása után műszaki fordító. A Történelmi Igazságtétel Bizottsága alapító tagja.

Az interjút 1988-ban Hegedűs B. András és Kovács András készítette.

Gáspár Sándor (1917), politikus. 1952-től a Szakszervezetek Országos Tanácsa főtitkárhelyettese, 1956–1959 és 1965–1983 között főtitkára, 1988-ig elnöke. 1959–1961 és 1963–1965 között az MSZMP Budapesti Bizottságának első titkára.

Az interjút 1989–1990-ben Kozák Márton készítette.

Gyenes Antal (1920–1996), agrárközgazdász. 1956-ban a második Nagy Imre-kormány minisztere. 1956 novemberétől 1957 júniusáig az MSZMP ideiglenes KB tagja. 1968-tól a Szövetkezeti Kutatóintézet igazgatója.

Az interjút 1986-ban Hegedűs István készítette.

Heltai György (1914–1994), jogász. 1945–1949 között MKP kerületi titkár. 1949-ben tíz év börtönbüntetésre ítélték. 1956-ban az utolsó Nagy Imre-kormány külügyminiszter-helyettese. A forradalom leverése után emigrált. 1959–1963 között a brüsszeli Nagy Imre Intézet vezetője, 1963 után az USA-ban egyetemi tanár.

Az interjút 1988-ban Kenedi János készítette.

Herpai Sándor (1915–1998), tanár. 1945-től Szolnok megye rendőrfőkapitánya. 1946-ban a rendorképzés, majd 1949-ben a miskolci egyetem megszervezésében és a Budapesti Műszaki Egyetem reformjának kidolgozásában vett részt. 1950–1953 között Kistarcsán internált.

1956-ban a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága tagja, a Belügyminisztérium forradalmi bizottsága egyik vezetője. 1958-ban tizenkét év börtönbüntetésre ítélték. 1962-ben szabadult.

Az interjút 1988-ban Varga László készítette

Kántás László (1933–1998), tanár, pszichológus. A forradalom napjaiban Kéthly Anna mellett tevékenykedett. November 4-e után a Magyar Demokratikus Függetlenségi Mozgalom egyik szervezője. 1958-ban négy és fél év börtönbüntetésre ítélték. 1963-ban szabadult.

Az interjút 1991-ben Romvári Zsuzsa készítette.

Kelemen Sándor (1917), újságíró, politikus. A harmincas években a népi mozgalom lapjainak munkatársa. 1945-ben kapcsolódott be a Nemzeti Parasztpárt munkájába. A Magyar Parasztszövetség egyik vezetője volt. 1947-ben három és fél év kényszermunkára ítélték.

1953-as szabadulása után segédmunkás. 1956-ban a Petőfi Párt és a Parasztszövetség vezetőségi tagja. A forradalom bukását követően segédmunkás, 1968 után műszaki fordító.

Az interjút 1988-ban Körösenyi András készítette.

Kelen Béla (1920–1994), politikus. A MADISZ budapesti titkára, sportfunkcionárius. 1956–1962 között az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára, 1962–1983 között az Esti Hírlap főszerkesztője.

Az interjút 1987-ben Murányi Gábor készítette.

Kovács András (1925), filmrendező. 1951–1957 között a Mafilm dramaturgiai osztályának vezetője. 1981–1986 között a Filmművészeti Szövetség elnöke. 1996–1998 között az MTV Közalapítvány kuratóriumának elnöke.

Az interjút 1992-ben Lugossy István készítette.

Magos Gábor (1914–2000), kertészmérnök. 1945 után minisztériumi tisztviselő, pártközponti osztályvezető, 1951-től tangazdasági igazgató. A forradalom alatt kapcsolatban állt a Magyar Írók Szövetségével, a Forradalmi Karhatalmi Bizottsággal és több fegyveres csoporttal. November 4-e után részt vett a szellemi ellenállásban. 1957-ben Svájcban telepedett le, részt vett az Irodalmi Ujság szerkesztésében és terjesztésében. Az interjút 1993–1994-ben Standeisky Éva készítette.

Mátyás László (1911), gyémántcsiszoló, pártmunkás, belügyi és külügyi funkcionárius. 1928-tól a flamand kommunista párt tagja, harcolt a spanyol polgárháborúban, majd internált Franciaországban és Algériában. Emigráns a Szovjetunióban, a Vörös Hadsereg politikai munkatársa. 1945-től a Belügyminisztériumban dolgozott. 1949–1954 között politikai elítélt. 1956 végén az újjászervezett politikai rendőrség vezetője, 1957-es leváltása után nagykövet. Az interjút 1988-ban Hegedűs István készítette.

Nagy Elek (1926–1994), esztergályos, katonatiszt. 1952-ben eltávolították a néphadseregből, ezután Csepelen munkás. 1956-ban a Csepeli Központi Munkástanács elnöke. Tizenkét év börtönbüntetésre ítélték. 1963-as szabadulása után munkás, fordító. A Történelmi Igazságtétel Bizottsága alapító tagja. Az interjút 1986-ban Hegedűs B. András készítette

Nezvál Ferenc (1909–1987), politikus. 1949–1954 között Budapest alpolgármestere, illetve tanácselnök-helyettese. 1956-ban a második Nagy Imre-kormány minisztere. 1956 decemberétől 1957 májusáig az Igazságügyi Minisztérium megbízott vezetője, majd 1966 decemberéig igazságügy-miniszter. Az interjút 1987-ben Mérő Katalin készítette.

Pap János (1925–1994), politikus. 1949-től az MDP Veszprém Megyei Bizottsága munkatársa, valamint 1957–1961 és 1965–1985 között az MSZMP Veszprém Megyei Bizottsága első titkára. 1961–1963 között belügyminiszter, majd 1965-ig miniszterelnök-helyettes. Az interjút 1987-ben Kozák Márton készítette.

Pártay Tivadar (1908–1999), újságíró, a kisgazdapárt vezető politikusa. 1949-ben Kistarcsára, majd Recskre internálták, 1953-ban szabadult. 1956-ban részt vett a párt újjászervezésében. 1957–1958-ban tizennégy hónap letartóztatásban volt. 1988-ban újra bekapcsolódott a politikai életbe, 1989-től a FKgP örökös elnöke. Az interjút 1986-ban Hegedűs István készítette.

Pethő Tibor (1918–1996), újságíró. 1952–1957 között a Magyar Nemzet külpolitikai rovatvezetője. A Szabad Szó, a Kossuth Népe, az Új Magyarország, a Magyar Hírlap munkatársa. 1967–1971, illetve 1975–1980 között országgyűlési képviselő. 1973–1982 között a Magyar Nemzet főszerkesztője. Az interjút 1989-ben Murányi Gábor készítette.

Rácz Sándor (1933), szerszámkészítő lakatos. 1956-ban a Budapesti Híradás-technikai Gépgyár Munkástanácsának tagja, a Nagy-budapesti Központi Munkástanács elnöke. 1958-ban életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1963-ban szabadult. A Híradástechnikai Ipari

Szövetkezetről szakmájában dolgozott, majd gazdálkodó lett. A Történelmi Igazságtétel Bizottsága alapító tagja.

Részlet az 1981–1982-ben készült kerekasztal-beszélgetésből.

S. J. 1956-ban csatlakozott a Corvin közeli felkelőkhöz. A forradalom leverése után emigrált. Az interjú 1988-ban készült.

Szell Jenő (1912–1994). 1948–1950 között bukaresti magyar követ, 1951-ben az MDP KV Agitációs és Propaganda Osztályának helyettes vezetője, majd 1957-ig a Népművészeti Intézet igazgatója. A Nagy Imre körüli pártellenzék aktív tagja. 1956-ban a Magyar Rádió kormánybiztosa. 1959-ben öt év börtönbüntetésre ítélték. Szabadulása után műfordító, lektor, a Könyvvilág szerkesztője. A Történelmi Igazságtétel Bizottsága alapító tagja.

Az interjút 1981–1982-ben Hegedűs B. András, Kozák Gyula és Szabóné Dér Ilona készítette.

Szigetvári István (1940), esztergályos, villanyszerelő. 1956. október 25-én diákként csatlakozott a Berzenczey utcai és a Tűzoltó utcai felkelőcsoportokhoz. Tizenöt év börtönbüntetésre ítélték. Az interjút 1991-ben Eörsi László készítette.

Szűrös Mátyás (1933). 1975–1982 között berlini, illetve moszkvai nagykövet, 1983–1989 között az MSZMP KB külügyi titkára. 1985 óta országgyűlési képviselő. 1989-ben az Országgyűlés elnöke. 1989. október 23-án kikiáltotta a köztársaságot. 1989–1990-ben ideiglenes köztársasági elnök, 1990–1994 között az Országgyűlés alelnöke. 1989 óta az Interparlamentáris Unió magyar nemzeti csoportjának elnöke.

Az interjút 1991-ben Tóth Pál Péter készítette.

Ujhelyi Szilárd (1915–1996), jogász. A Márciusi Front egyik alapítója, a Tovább szerkesztője. 1945 után népjóléti államtitkár. 1951-ben elítélték. 1954-es szabadulása után a Nagy Imre körül kialakult pártellenzék aktív tagja. 1956-ban a Nagy Imre-csoporttal Romániába deportálták. 1962–1972 között a Film-főigazgatóság vezetője. 1977-ben Magyarország UNESCO nagykövetévé nevezték ki. A Történelmi Igazságtétel Bizottsága és az Új Márciusi Front alapító tagja.

Az interjút 1982–1985-ben Tóth Pál Péter készítette.

Váradi Gyula (1921), vasmunkás, katonatiszt. 1956-ban a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány tagja, tárgyalásokat folytatott a felkelőkkel, illetve a szovjet vezetőkkel. 1958-ban hét év börtönbüntetésre ítélték. 1960-as szabadulása után munkás, majd műszaki osztályvezető. Az interjút 1990-ben Vásárhelyi Miklósné készítette.

Vásárhelyi Miklós (1917), újságíró, történész. 1945 után a Szabad Nép, a Művelt Nép, a Hungary–Vengrija munkatársa, 1954-ben a Tájékoztatási Hivatal elnökhelyettese. Nagy Imre legszűkebb köréhez tartozó pártellenzéki politikus, 1956-ban a Nagy Imre-kormány sajtófőnöke. Romániába deportálták, majd a Nagy Imre-perben öt év börtönbüntetésre ítélték. 1960-ban szabadult. 1984-től az MTA–Soros Alapítvány vezetője. Az SZDSZ alapító tagja, 1990–1994 között országgyűlési képviselő. 1988–1991 között a Történelmi Igazságtétel Bizottsága alapító elnöke.

Az interjút 1985–1987-ben Hegedűs B. András, Kozák Gyula készítette.

Vass Henrik (1915), szerkesztő, a történettudományok doktora. 1951–1961 között a Szikra, illetve Kossuth Könyvkiadó vezető munkatársa, 1956-tól igazgatója. A forradalom alatt az V. kerületi pártház fegyveres védelmét koordinálta. 1962-től 1980-ig a Párttörténeti Intézet igazgatója. 1975–1980 között az MSZMP KB tagja. Több akadémiai testület vezetőségének tagja.

Az interjút 1987–1988-ban Kozák Márton készítette.

Vörös Vince (1911), az aranykalászos gazdamozgalom fő szervezője, kisgazdapárti politikus, 1944–1947 között nemzetgyűlési képviselő, 1945-től a Parasztszövetség főtitkára. 1948-ban visszavonult a politikától, munkás, gazdálkodó. 1956-ban részt vett a kisgazdapárt és a Parasztszövetség újjászervezésében. 1989–1990-ben az FKgP elnöke, 1994 óta örökös tiszteletbeli elnöke. 1990–1994 között az Országgyűlés alelnöke.

Az interjút 1988-ban Hegedűs István készítette.

Válogatta és szerkesztette: Kőrösi Zsuzsanna és Molnár Adrienne

Megjelent: Rubicon, 2000. 7–8. sz. 75–98. o. és In Ki volt Kádár? Harag és részrehajlás nélkül a Kádár-életútról. Szerk. Rácz Árpád. Budapest, 2001, Rubicon–Aquila, 173–188. o.